

ŠOLA MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

Šol. leto 1940/41

Na sedemrazredni ljudski šoli v Sodražici je bilo vpisanih 215 dečkov in 220 deklic, skupaj 435 otrok.

Poučevali so:

I. razred Berta Lapajne

II.a razred Doroteja Ivanc

II. b razred Stanko Vodopivec – šolski upravitelj

III. a razred Ivana Škrabec

III. b razred Rozalija Fajdiga

IV. a razred Pavla Kos

IV. b razred Marija Hočevnar

V. a razred Ana Kos

V. b razred Tekla Vrbič

VI. razred Josip Grebenc

VII. razred Lovro Kleindinst

Ženska ročna dela je poučevala Nežika Turk - Mikolič.

Učiteljska knjižnica je štela 905 knjig, od katerih je ohranjena malenkost, šolsko knjižnico – 620 knjig – so popolnoma uničili Italijani.

Šolsko poslopje je bilo enonadstropna masivna in solidno grajena stavba s sedmimi učilnicami, pisarno, šolsko kuhinjo, dvosobnim stanovanjem za upravitelja, hodniki, shrambami, občinsko postajo RK, čebelnjakom na vrtu in drvarnicama na dvorišču.

31. marca se je pouk prekinil, ker je šolo zasedla jugoslovanska vojska. Po razpadu Jugoslavije je za kratko dobo šolo zasedla italijanska vojska, nakar se je pouk konec aprila 1941 nadaljeval in šolsko leto se je zaključilo 26. maja.

Šol. leto 1941/42

Začetek pouka je bil odrejen 22. 9., a se je z odlokom vis. komisariata začel 4. 10. s službo božjo.

Šolska obveznost otrok se začne v letu, v katerem otrok dopolni šesto leto starosti. Zato je bilo naknadno vpisovanje otrok. Vpisanih je bilo 16 dečkov in 14 deklic, skupaj 30 otrok. Ker se je zato število otrok za 1. razred dvignilo na 109, je bil odobren tretji oddelek. Tako je bilo na šoli 263 dečkov in 266 deklic, skupaj 489 otrok. Sodraškim učiteljem se je pridružil Martin Kuharič – begunec z Gorenjske. V novembru je nastopil učitelj italijanščine Berberis Francesco. Za pouk italijanščine se je prijavilo 160 otrok, a je število hitro padlo, ker je bil učitelj neprijazen do otrok. V šolo je hodil s samokresom, otroke je pretepal – ni bil dober pedagog, še manj dober učitelj. Učitelji z njim niso hoteli imeti stikov.

Od 23. 12. do 8. 1. so bile božične počitnice, ki so se zaradi izrednega mraza podaljšale do 19. 1. Temperature so se spustile do -32°C . V zimskem času je 27 učencev dobivalo v šoli kosilo. Zaradi slabega vremena se je zaključek 1. polletja preložil na 28. 2. Mnogo otrok ni hodilo v šolo od decembra zaradi snežnih zametov, nizkih temperatur in pomanjkanja obutve.

Od 1.–12. 4. so bile velikonočne počitnice. Med temi počitnicami je bila Sodražica večkrat bombardirana z rušilnimi bombami, uničenih je bilo več hiš. V noči s 3. na 4. april je bila odpeljana in umorjena tukajšnja učiteljica Ivana Škrabec, poročena Novak.

11. 4. ob 4.30 zjutraj sta zaradi rušilnih in zažigalnih bomb pogorela šolska dvorana in čebelnjak. Dve bombi sta poškodovali občinsko postajo RK. Bombardiranje se je ponovilo v maju in juniju.

28. maja je bil zaključek šolskega leta. Ta dan so odšli karabinjerji, opoldne pa so v Sodražico prišli partizani. Julija je bila šola poškodovana s topovskimi krogli, ki so jih Italijani streljali iz Ribnice.

24. 7. so iz Sodražice odšli partizani, prišli pa so Italijani in ponovno zasedli Sodražico ter požgali mnogo hiš, zlasti v trgu. Vojaštvo divizije Macerata je zasedlo šolo. Šolska zbirka živali, ki je bila ena najbogatejših v okraju, je bila deloma odnešena, deloma uničena. Nekatere šolske predmete so si prilastili karabinjerji. Šolski arhiv so zažgali na dvorišču. Na ta način so bili uničeni najvažnejši spisi, čeprav jih je skušal rešiti šolski odbornik Anton Lovrenčič starejši. Italijani so nasilno odstranili šolska okna in jih zazidali ter šolo spremenili v trdnjavo. Mnogo šolskih klopi so zažgali, rešene so bile shranjene na Grdinovi žagi.

Avgusta 1942 so moške odpeljani v internacijo. Izmed učiteljstva so bili internirani: Stanko Vodopivec, Josip Grebenc, Lovro Kleindinst, Martin Kuharič in Rozalija Fajdiga. Izmed šolskih otrok so bili odpeljani: Vida Kleindinst iz 1. r in Martina iz 3. r na Rab, Marija Vesel iz 3. r v Gonars. Prehod iz kraja v kraj je bil dovoljen le s posebnim dovoljenjem vojaške komande.

Šol. leto 1942/43

Zaradi vojnih razmer je bila šola zasedena. Pouk se je potekal v treh učilnicah v dveh privatnih stavbah, in sicer v Sodražici pri Drobniču in v Zamostcu pri Maroltu. V sedmih razredih je bilo 448 otrok. Poučevale so učiteljice: Berta Lapajne, Marija Hočevar, Dora Ivanc, Tekla Vrbič in Pavla Kos. Ko se je iz internacije vrnil učitelj Josip Grebenc, je prevzel pouk v Zamostcu. Verouk v nižjih razredih je poučeval kaplan Josip Šolar; njegov namestnik je bil domačin Franci Čampa. V višji ljudski šoli je poučeval verouk župnik Franci Majdič. Zdravstveno stanje je bilo zadovoljivo, v kolikor ga niso motile garje in oslovski kašelj.

»Šol. leto 1943/44 se je začelo v oktobru. Določeno je bilo, da bo otroke iz Globeli in Podklanca poučeval tov. Janko Torelli, in sicer v privatnem prostoru pri

Vedetovih, pri pok. Vesel Ludviku v Podklancu, kamor so pripeljali nekaj šolskih klopi.

Vpisanih je bilo:

v Sodražici 198 dečkov in 176 deklic – skupaj 374 otrok,

v Podklancu 32 dečkov in 33 deklic – skupaj 65 otrok,

skupaj 230 dečkov in 209 deklic – 439 otrok

17. 10. je bil začetek pouka z božjo službo in proslavo v šolskem poslopju, kjer je bila ena soba prirejena za take priložnosti. Redni pouk se je začel 18. 10. Redni pouk je bil le do 25. 10., nato je bil prekinjen zaradi nemške ofenzive do 7. 1. 1944. V tem času so Nemci med drugimi odpeljali tudi Torellija, zato so otroci kasneje hodili v šolo v Sodražico.

V noči z 12. na 13. 1. 1944 je šolsko poslopje požgala naša vojska in zasedla privatne šolske prostore v Posojilnici in v Zamostcu, zato se je pouk prekinil. Konec februarja je bilo bombardiranje Sodražice iz treh nemških bombnikov. Sreča, da se je pouk ravno prekinil, ker ga zaradi ponovnih napadov iz zraka, vojaških operacij okrog Ribnice in po bližnji okolici ni bilo mogoče obnoviti pred 16. 7.

V tem času so učiteljice Pavla Kos, Dora Ivanc in Berta Lapajne poučevale otroke v svojih stanovanjih, kasneje v Posojilnici.

17. 7. se je nadaljeval pouk v dveh sobah v Posojilnici, eni na občini v Sodražici, a četrti je bila v Zamostcu. Šolsko leto so zaključili 31. 10.

Pouk so ovirali ponavljajoči se bombni napadi, borbe v neposredni bližini, ponovna zasedba Nemcev, kar vse je imelo za posledico, da mnogo otrok ni hodilo v šolo.

Šolsko leto 1944/45 se je začelo 1. 11., ko je bila otvoritvena služba božja, 6. 11. se je pričel redni pouk. Božični odmor je bil od 23. 12. do 2. 1. 1945.

Od 7. 3. do 13. 5. je bil pouk prekinjen v vseh razredih, razen v 1. razredu, ker sta bili učiteljici Marija Hočevar in Pavla Kos upokojeni, Dora Ivanc in Nežka Mikolič pa odpuščeni. Poučevala je še nadalje Berta Lapajne, razredničarka v 1. razredu, ki je bila ob enem od okupatorske oblasti priznana šolska upraviteljica. S poučevanjem so prenehali tudi Lojze Lušin, Karolina Karolina in Angela Vrtačnik, ki so kot domačini poučevali zaradi pomanjkanja učnih moči in iz naklonjenosti do šolske mladine.«

»9. maj 1945 – Osvobojenja dan

Kot blisk se je raznesla vest, da okupator odhaja in prihaja narodno-osvobodilna vojska. Ljudstvo je vzklikalo: 'Konec je vojne, konec štiriletnega trpljenja!'

Preko dneva navidezno mrtvi trg je oživel v mraku. Zvonovi so svečano potrkalili in oznanjali zmago Osvobodilne fronte. Staro in mlado je v živahnem razgovoru navdušeno vzklikalo maršalu Titu in Stalinu, prepevalo narodne in partizanske pesmi ter himno: Hej Slovani! Mladina je zažigala rakete in kresove na gričih.

25. maja so šolski otroci s svojimi učitelji proslavili rojstni dan maršala Tita. V okrašeni dvorani v Posojilnici so uprizorili različne dramatizirane prizorčke,

recitacije, deklamacije in pevske točke. Na predvečer so pionirji zažgali kresove v čast maršalu Titu.«

1. 7. je bil zaključek šolskega leta z govorom tovariša upravnika Lojzeta Lušina, s petjem in primernimi recitacijami ter prizorčki. Šolski obisk v minulem letu ni bil dober, saj je bil strah pred bombniki in streljanjem otrokom še vedno v kosteh in poleg tega je primanjkovalo vsega – obleke, perila, obutve itd.

Kljub počitnicam so v juniju in juliju otroci nabirali s svojimi učitelji zdravilne rože, jih sušili in odpošljali RK v Ribnico. Mladina sodraške šole je zbirala staro železo, steklo in druge odpadke. Precej take robe je ležalo po kletih, drvarnicah in pod ruševinami. Ob počitniških nedeljah je potekalo udarniško čiščenje ruševin. Mladina je skušala biti povsod prva, a tudi starejši niso zaostajali. Vsi so tekmovali, da bi s svojo voljo in pridnostjo čim več doprinesli k skupnosti. Zbirali so material, ki so ga kasneje uporabili pri gradnji nove šole.